שיאכלו ישראל בשר [דף כב ע"א] תמותות שחוטות ואל יאכלו בשר תמותות נבילות. וחשקת אע"פ שאינו נאה. בה ולא בה ובחברתה. ולקחת ליקוחין יש לך בה. לך לאשה שלא יקח שתי נשים אחת לו ואחת לאביו אחת לו ואחת לבנו. והבאתה מלמד. שלא ילחצנה במלחמה:

ג ת"ר (דברים טו) כי טוב לו עמך. עמך במאכל עמך במשתה שלא תהא אתה אוכל פת נקייה והוא אוכל פת קיבר[א] אתה שותה יין ישן והוא שותה יין חדש אתה ישן על גבי מוכין[ב] והוא ישן על גבי התבן מכאן אמרו חכמים הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו. (שמות כא) [דף כב ע"ב] ורצע אדוניו את אזנו במרצע וגו' רבן יוחנן ב"ז היה דורש מקרא זה כמין חומר מה נשתנה אוזן מכל האברים שבגוף אמר הקב"ה אוזן ששמעה קולי על הר סיני [בשעה שאמרתי] (ויקרא כה) כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע (בה). (שמות כא) (והגישו אל הדלת וגו') ר"ש ב"ר היה דורש את המקרא הזה יכמין חומר מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבבית אמר הקב"ה דלת ומזוזה שהיו עדיי במצרים בשעה שפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים והוצאתים מעבדות לחירות והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע בפניהם:

ובקושי אלא דמוטב שיאכלו ישראל בשר תמותות שחוטות בשר מסוכנת שחוטה ואע"פ שהיא מאוסה כדכתיב ביחזקאל ולא בא בפי בשר פגול: ולא יאכלו בשר תמותות. לאחר שימותו ויהו נבלות: תמותות. אמורטיי"ש: וחשקת. בחשק תלה הכתוב ואפילו אינה נאה: ולא בה ובחברתה. שלא יקח שתים: ליקוחין יש לך בה. קדושין תופסין ואע"פ שהיתה כותית שהרי אינה מתגיירת מדעתה: לך. ולא לאחרים שלא יקחנה לצורך אחרים כגון אביו: שלא ילחצנה במלחמה. לבא עליה: חומר. צרור המרגליות וצרור הבושם תלוי בצואר.

בסנהדרין כא.]: ה"ג שלא יקחנה לאביו ולא לבנו ול"ג שתים אחת לו ואחת לאביו או אחת לו ואחת לבנו דמאי איריא שתים אפילו אחת לאביו נמי הוי איסור דהא לך דרשינן: שלא ילחצנה במלחמה. פירש בקונטרס לבא עליה משמע מתוך פירושו דבמלחמה אסור לבא עליה כל עיקר ואפילו ביאה ראשונה אינו מותר עד לאחר כל המעשים ותימה א"כ מאי קאמר לא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר כיון דבמלחמה אסור עד שיביאנה לביתו ולאחר כל המעשים היאך נתפייס יצרו בכך אכתי איכא יצה"ר במלחמה ובביתו עד ירח ימים וע"ק אמאי קרי לה בשר תמותות כיון שמתגיירה וע"ק מהא דאמר בפ"ב דסנהדרין (כא.) תמר בת יפת תואר היתה ולפיכך היתה מותרת לאמנון כדכתיב (ש"ב יג) דבר נא אל המלך כי לא ימנעני ממך ואם לא בא דוד על מעכה אם תמר עד לאחר כל המעשים היאך היתה מותרת לאמנון והרי אחותו מאביו היתה שהרי אם תמר לאחר כל המעשים חשובה גיורת וליקוחים יש לו בה דבשלמא אם נפרש דיפת תואר מותרת מיד שפיר (דמי) מאי דקאמרה תמר כי לא ימנעני ממך לפי שהיתה מותרת לו דאיכא למימר שנתעברה אמה במלחמה שעדיין היתה אמה כותית וזו אינה חשובה כבתו של דוד דאין בן הבא מן הכותית קרוי בנך אלא בנה דולד כותית כמותה אבל לפי' הקונטרס שלא בא עליה עד לאחר כל המעשים קשה כדפירשתי ונראה לר"ת דביאה ראשונה מותרת במלחמה אבל ביאה שניה אסורה עד שתבא [בביתו] גיורת *) ויש מיישבים פירוש הקונטרס ולא קשה מידי מה שהקשה איך נתפייס יצרו דאיכא למימר דבהכי הימנו יצה"ר כיון שיש לו פת בסלו שסופה להיות מותרת לו לאחר כל המעשים ומה שהקשה אמאי קרי לה בשר תמותות כיון שמתגיירה ה"נ לא קשה דאיכא למימר לפי שמגיירה בע"כ ואינה גיורת גמורה קרי לה בשר תמותות ומה שהקשה מתמר לא קשה דאיכא למימר דתמר לא היתה בת דוד אלא מקודם לכן היתה אמה מעוברת והא דכתיב (ש"ב יג) כן תלבשנה בנות המלך מעילים לא משום שהיתה בתו אלא לפי שגדלה בביתו של דוד עם בנות המלך. אך אין לתרץ שפיר לפי' הקונטרס מה חילוק בין ביאה ראשונה לשניה דמחלק הגמרא לעיל ומיהו אומר ר"י דבירושלמי מליט מחלוקת אמוראים בדבר זה והכי איתא שם רב אמר לא התיר אלא ביאה ראשונה ואני אומר לא ביאה שנייה ולא ראשונה הותרה אלא לאחר כל המעשים כדכתיב ואחר כן תבא אליה ובעלתה:

*) פי' בתוספות בגמרא.

א לעיל כ ע"א מו ע"א ערכין ל ע"ב ב"ק פ' בהר ספיקתא פ' ראה: ב תוספתא ב"ק ספרי ז"ל עבדי הם ולא כו' ב"מ כ"ט י ע"א: ב"ק קפי פ"כ: סוטה טו ע"א:

חדושי גאונים

פלאה שרבי לא רצה לבטח במתניתין אלים קונה משום דס"ל אפי' מע"כ. עוד יש לדקדק לאיזה צורך פנין הביא ר"ש המשל. כי לבאורה נראה כבשת יאמר: [א"ה אחרי האריכות אבל האריך המחבר כאן לדחות דברי התוי' והרשב"א דברי הראשונים לאחרים ומולקים ע"ם בכלל אבר כלל נט כעל ס' יין לבנון בבאורו לפי' ויקרא ה כי לכן לא יצא הפשל סבע גבי בנושה רק בופשל וכ' פשל משום דבשנושה בעיק רצון שניהם המשביע והנשבע. וכן הפשל קבל הנישל רק של גבי אדם שיש להם דעת ולא של בהמות אלא נ"כ רק בנפשל והכפשל כבגיל כי בפעולה זו לא תקום רק ברצון שניהם. ולכן מקשה ר"ש שפיר כיון דבקדושין בעיק רצון שניהם היה לו לכתוב כי תליקח בנפשל פי' הפשל ליקח כהמלא אבל קדושין נ"ל בנפשל וע"ז מתרץ ר"ש שפיר דלכן נאמר כ"ל משום דרכו של איש כו' וא"כ הוא כב"מ עיקר הפעולה רק מצד א' והוא מצד האיש ולא מצד האשה. אך כי גם רצונה בעיק מ"מ פעולה בזה הוא רק נדיית ושלה ולא עיקריח]: והנראה לעניות דעתי פיר הפשוט דבוקשה לר"ש כאבי שמציע פלקיחה בראשונה הנאמרה נאמר היא בבנין הכבד ר"ל בנין פועל (פועל בנין פיעל) דכתיב לזאת יקרא אשה כי מאיש לוקחה זאת. (אף שבנין הפעל מעינת לקחה אינה כדגש. הוא לצרך כל המנפלא. כאשר הציר של ענין זה הגראה יעויש) מפני כן הקשה למה לא כתיב כי תלוקח נבנין הפעל שבזה

מהרש"א

מוקדם מכירת בתו קודם פרשת רבית ומטעמא דכרתיה מגרעא ס' ומיהו במכירת עצמו לא תועיל רק סברא ולא ימכור עצמו קודם שילוה ברבית מדכתיב בתר פרשת רבית והא דלא כתביה למכירת בתו קודם פרשת רבית כיון דשם מקומה י"ל דלא חשיב אלא האך שאדם עושה כן כסדר אבל במכירת בתו קודם שילוה ברבית אין כל אדם עושה כן וזה שדקדק לומר קמ"ל דמזבין אינש ברתיה ס' ולא ליזוף ס' ולא קאמר דמזבין איניש ס' ולא יזיף ס' וזהו

עיון יעקב

ועי' במהרש"א וקיקון דיוקא במהדיקים בזה: **מכאן** אמרו חכמים הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו. אע"ג דעניך במאכל ובמשתה ולא יהיה ממנו וא"כ הל"ל כקונה חבר לעצמו מ"מ קאמר כקונה אדון לעצמו ע"ד דכתיב כעיני עבדים אל יד אדוניהם וגו' כן עינינו אל ה' אלהינו עד שיחננו נמצא אם אינו נותן לעבדו כראוי ומשעבד בו גם ה' ימנע הטוב ממנו ומשעבד בו וזה כקונה אדון לעצמו ממש כמו שהוא משעבד בעבדו כן ה' משעבד בו ועי' לקמן דף כ ע"א מה שהבילו תוס' בשם הירושלמי ע"ש: **מה** נשתנה אוזן מכל אברים וכו'. נראה דלכך מקשה מה נשתנה אוזן דלכאורה לא חטא באזנו רק ברגלו שהלך רגלו

ענף יוסף

ג ת"ר כי טוב לו עמך עמך במאכל עמך במשתה כו'. קשה דבפרק איזהו נשך אמרינן שנים שהיו מהלכים בדרך וביד אחד קיתון של מים ואם ישתו שניהם ימותו. דרש ב"פ מוטב שישתו ב' וימותו ואל יראה אחד במיתתו של חבירו. עד שבא ר"ע ולמד וחי אחיך עמך חייך קודמין. הרי שחיית עמך מורה שהוא טפל לך. ואלו הכא דרשינן כי טוב לו עמך היינו עמך שיהא טפל לו עד שהפליגו בירושלמי לומר שאם אין לו רק כר אחד או פת נקיה אחד וכוס יין ישן אחד יתנהו לעבדו. וישן הוא ע"ג קרקע. הרי דחיית עמך דרשינן שיהא טפל לו. ומה ראו לבטות דרשותיהם מהכא להתם. וי"ל דכוונת הכתוב כן הוא והיה כי יאמר אליך לא אצא מעמך כי אהבך. וממתת אהבתך מתרצה עד כי טוב לו עמך ביותר ממה שהוא טפל לך ככר ופת ויין. שמתרצה לישן ע"ג קרקע. גם לאכול פת קיבר. ולשתות יין חדש. שמשיג הדורש הדין בכהן שאתה טפל לו. ושיחת עמך כפשטיה שהוא טפל לך (בכות יעקב):

הרי"ף

מה נשתנה אוזן לירצע וכו'. ויש לדקדק דא"כ גם בכל מצוות אם עבר על לא תגנוב או לא תרצח וכיוצא בהם תרצע האוזן ששמעה בסיני ועברה על הציווי וע"ק שכפי זה אין לרצע אלא לגונב נפשות ועבד שמכרוהו ב"ד דין הוא נמכר על גניבת ממון ולאם אין לו ונמכר בגניבתו ואין הוא נרצע על גניבת ממון לפי שמשמע בסיני לא תגנוב שמדבר בגניבת נפשות כמחז"ל שהוא דבר הלמד מענינו לא תרצח יש בו מיתת ב"ד גם לא תגנוב מדבר בדבר שיש בו מיתת ב"ד שהוא גונב נפשות וע"ק למה לא נרצע אלא נמי שאומר אהבתי את אדוני וגו' הלא פירש שמון לגניבתו וגם לגנב אף שיש בידו

עץ יוסף

קמיירי. דאי נשויה אפילו בעלמא שריא כ"ש בשעת שביה. וס"ק לא מיבעיא נשויה דשריא אפילו בעלמא אלא אפילו בא"א דאסירא בעלמא שריא בשעת שביה (הרא"ם) וכתבו התוס' ואע"ג דאין אישות לנכ"ע (מפני שהם עבדים מקללת נח) כדאי' בפ"ד מיתות. מ"מ איכא עשה דכתיב ודבק באשתו ולא באשת חברו ע"כ. והרא"ם כתב וז"ל ועוד נ"ל דאף בלא קרא דודבק באשתו ולא באשת חברו יש בה איסור מן התורה דמדאיצטריך קרא דאשת רעהו למעוטי אשת כנעני ממיתה משמע דלכל השאות יש בה איסורא עכ"ל: וחשקת אע"פ שאינה נאה. וז"ל הספרי יפת תואר אין לי אלא בזמן שהיא יפת תואר. מנין אע"פ שהיא כעורה. ת"ל וחשקת בה (ר"ל בחשק תלה הכתוב) אע"פ שאינה יפת תואר: שלא ילחצנה במלחמה. לבא עליה. פי' מ"ש התוס' על דברי רש"י. וז"ל הרמב"ם וביאה ראשונה נמי דמותרת קודם כל המעשים אפ"ה אסור לבא עליה במלחמה. אלא משיכניסנה לביתו ע"כ. ולהסביר שזהו נ"כ כוונת רש"י: עמך במאכל. כי עמך אין לו משמעות וה"ל למימר אצלך אלא לרמוז מלך שהוא עמך ממש שוה לך במאכלך ומשתך ויין כמשק:

המתורגמן. א) גראבע ברויט. ב) ווייסע צייג.

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התוכנה
עין יעקב - ד אבן-חביב, יעקב בן שלמה עמוד מס: 124 הודפס ע"י אוצר החכמה